

Ігор Тодоров*

Взаємини України, Польщі та Німеччини: геополітичний та безпековий виміри

Relations Between Ukraine, Poland and Germany: Geopolitical and Security Dimension

Abstract: The article examines the nature of the influence of Ukraine's relations with Germany and Poland on the geopolitical situation of region. Approaches to determining the security situation in the Euro-Atlantic geopolitical background are investigated; the state of Ukrainian-Polish and Ukrainian-German relations in the modern geopolitical context is shown; there are detected topical geopolitical challenges for Central and Eastern Europe.

Keywords: the EU, NATO, modern challenges to international security, geopolitics, Ukrainian-Polish relations, Ukrainian-German relations.

Stosunki między Ukrainą, Polską i Niemcami: wymiar geopolityczny i bezpieczeństwa

Abstrakt: Artykuł analizuje specyfikę wpływu stosunków Ukrainy z Niemcami i Polską na sytuację geopolityczną regionu. Przebadano w nim podejścia determinujące bezpieczeństwo na obszarze euroatlantyckim, przedstawiono stan stosunków ukraińsko-polskich i ukraińsko-niemieckich oraz przybliżono aktualne wyzwania geopolityczne z punktu widzenia Europy Środkowo-Wschodniej.

Słowa kluczowe: UE, NATO, współczesne wyzwania bezpieczeństwa międzynarodowego, geopolityka, stosunki ukraińsko-polskie, stosunki ukraińsko-niemieckie.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю отримання адекватних відповідей на загрози в умовах зміни геополітичної

* Ihor Todorov, profesor, Katedra Badań Międzynarodowych i Komunikacji Społecznej Użhorodzkiego Uniwersytetu Narodowego, Ukraina, e-mail: ihor.todorov@gmail.com

ситуації та трансформацій взаємин між провідними гравцями регіону Центрально-Східної Європи.

Питання студювання сучасних геополітичних викликів і, зокрема, для Центрально-Східної Європи в умовах російської експансії, мають неабияке наукове і практичне значення.

Мета статті полягає у виявленні характеру впливу на стан безпекового та геополітичного становища регіону відносин України, Німеччини та Польщі. Реалізація поставленої мети зумовила постановку і розв'язання таких завдань: розглянути підходи до визначення безпекового виміру євроатлантичного геополітичного регіону; дослідити стан німецько-польських, україно-польських та україно-німецьких відносин в сучасній геополітичній ситуації; виявити характер сучасних геополітичних викликів для Центрально-Східної Європи.

З. Бжезінський вважав, що, беручи до уваги особливу геополітичну зацікавленість Німеччини і Польщі в незалежності України, цілком можливо, що Україна поступово буде втягнута в особливі франко-німецько-польські стосунки. Німецько-польсько-українське політичне співробітництво могло б розвинутися у партнерство, що збільшувало б геостратегічну потужність Європи¹.

Сьогодні поки не можна говорити про існування глобальної європейської геостратегії, спільномірної з американською. У глобальних питаннях Європа в основному дотримується атлантичної геополітичної парадигми, і до останнього часу це було виправдано. Але подальший розвиток процесів внутрішньої консолідації Європи логічно вимагатиме від європейців замислитися над проблемою консолідації своїх геополітичних та геоекономічних інтересів у зовнішньому світі, причому на глобальному рівні. У межах цивілізованої конкуренції глобальних інтересів Європа обов'язково має затвердити себе як важливий геополітичний суб'єкт. Певні кроки у напрямі консолідації зовнішньополітичних інтересів Європи вже зроблені. Поряд із формуванням Спільної європейської політики у сфері безпеки і оборони має місце тенденція до розширення сфери європейських стратегічних інтересів. В листопаді

¹ З. Бжезінський, *Євразійська шахівниця*, www.ukrlit.net/lib [13.12.2017].

2017 р. міністри закордонних справ і оборони ЄС підписали декларацію про Постійну структуровану співпрацю з питань безпеки і оборони (Permanent Structured Cooperation – PESCO). PESCO – це поки що невикористана частина Лісабонської угоди, яка дозволяє державам Євросоюзу тісніше згуртуватися для військової кооперації. Зростання зацікавлення у більшій військовій співпраці європейців має кілька причин. До них належать нестабільність у сфері безпеки на Близькому Сході і страх – особливо у східноєвропейських держав – перед нападом з боку Росії. Важливу роль, однак, відіграють також суперечливі висловлювання Дональда Трампа про НАТО, які змусили сумніватися, чи залишаються США надійним партнером у політиці безпеки².

Безпековий вимір європейського геополітичного регіону – це вимір, в якому відбуваються процеси становлення та розвитку системи загальноєвропейської безпеки в рамках інституцій, які представляють європейський та євроатлантичний простори. В залежності від зон відповідальності в рамках кожного з них, країни-учасниці здійснюють діяльність, яка спрямована на створення спільного єдиного європейського простору безпеки.

Традиційно польсько-німецьке співробітництво з ЄС і НАТО мало тенденцію на поглиблення, особливо у сфері безпеки. Таке співробітництво мало б стати західним ядром будь-яких ширших європейських договорів про безпеку, які могли б згодом залучити і Україну. Проте, останній час спостерігаються незрозумілі загострення між Польщею та ФРН. Зокрема, питання щодо репарацій. Німеччина вважає, що підстав вимагати репарацій немає, оскільки це питання було вирішене ще в 1953 році. Однак Польща певна, що це була домовленість двох держав яких не існує більше: комуністичної ПНР і НДР. Саме тому керівники зовнішньополітичних відомств двох країн домовилися винести питання на розгляд експертного співтовариства. Водночас варто нагадати, що Німеччина найбільший донор Євросоюзу, а Польща найбіль-

² Д. Фьопель, *Оборонний союз ЄС: від сплячої красуні до ефективного блоку*, www.eurointegration.com.ua [13.12.2017].

ший одержувач дотацій. Німеччина завжди була на боці Польщі, активно домагалася її членства не тільки в НАТО, але і в ЄС³.

Проблематика класичної геополітики, баланс сил, боротьби за території та сфери впливу знову стає актуальною. Одним з найяскравіших підтверджень даної тези є російська анексія Криму та її інвазія в східну Україну. Ці події стали першою, з часів закінчення Другої світової війни, спробою силової зміни європейських кордонів такого масштабу. Сучасна російська зовнішньополітична стратегія характеризується готовністю до використання військової сили задля досягнення геополітичних цілей. Можна вважати, що подібна стратегія є анахронізмом часів Холодної війни і вона заздалегідь приречена на фіаско, оскільки суперечить актуальним тенденціям розвитку міжнародної системи, втім поки що це не заважає Росії продовжувати знущатися над вільним світом. Реакція євроатлантичного співтовариства демонструє поступове розуміння рівня викликів, що їх несе РФ. Росія демонстративно кидає виклик системі цінностей, яка склалася за підсумками Другої світової, а також Холодної війни. Немає сумнівів, що від відповіді, яку отримає Росія на свою агресивну стратегію, в майбутньому залежатиме європейська безпека. Німеччина і Польща в цьому контексті послідовно захищають спільні цінності в ЄС та НАТО.

Водночас в Німеччині та Польщі майже безкарно відбувається потужна пропагандистська діяльність РФ. Механізми реалізації є різними: власне проросійська дезінформація, спотворення фактів війни в Донбасі, створення проросійських організацій та відповідних сайтів новин, які висвітлюють новини у потрібному ракурсі. Основні меседжі пропаганди – це створення ворожого образу США та поширення дезінформації щодо «нацистської» влади в Україні та великої кількості неонацистських організацій. ФРН та Польща, як і всі країни Євросоюзу надзвичайно уразливі до поширюваної Росією пропаганди та дезінформації і намагаються активізувати зусилля, щоб їм протистояти. Росія використовує різні канали і засоби, включаючи кібератаки і поширення фейко-

³ *Требования Польши к ФРГ о выплате репараций звучат все серьезнее*, www.dw.com/ru [13.12.2017].

вих новин. Єврокомісар з безпеки Джуліан Кінг впевнений, що «прокремлівська кампанія з дезінформації – це спланована стратегія з розповсюдження одних і тих же фальшивих історій на всіх можливих мовах та через всі можливі канали і так часто, як тільки можливо»⁴. В розпорядженні Кремля для ведення інформаційної кампанії поки що є кошти в розмірі 1 мільярда євро на рік, а також телевізійна мережа, що веде мовлення на 33 мовах і численні фальшиві аккаунти для поширення неправдивих новин по всьому світу, ЄС може протиставити цьому лише 1 мільйон євро і 17 осіб з Оперативної робочої групи зі стратегічних комунікацій⁵.

Російська агресія здійснюється комплексно і включає в себе інформаційно-пропагандистську складову, економічний і дипломатичний тиск, а військові операції проводяться приховано, з використанням незаконних збройних формувань. Наразі гібридна зброя застосовується не лише проти України, але і проти країн Заходу і застосовується вдало. Постраждали від гібридної агресії не готові визнати, що вони стали жертвами гібридної війни. Росія втручається у вибори в інших державах. Демократична модель держави обмежена у своїх можливостях реагувати на приховані загрози своєї безпеці – Росія перейшла у масштабний наступ, який щедро нею спонсорується. Відносно незначні видатки на таку діяльність мають вибуховий геополітичний ефект⁶. Показово, що до дев'ятого складу німецького парламенту вперше потрапила право-популярська партія «Альтернатива для Німеччини» (отримала 12,6%). Її електорат зосереджений переважно в східних землях (колишня НДР), де російські впливи є більш потужними⁷.

Втім, німецький уряд зберігає підтримку України. На початку січня 2018 р. міністр закордонних справ З. Габріель запевнив, що мандат можливої миротворчої місії ООН на Донбасі має поширюватися також на окуповану територію, а її учасники повинні бути озброєні. Водночас він вважає, що постачання зброї Украї-

⁴ Постправа Кремля, www.zaxid.net [13.12.2017].

⁵ Депутаты Европарламента разошлись во мнениях о вреде «российской пропаганды», www.dw.com/ru [13.12.2017].

⁶ В. Горбулін, *Втрачені й невтрачені ілюзії. Україна у глобальних вимірах сучасного світу*, www.ukrinform.ua [13.12.2017].

⁷ *Вибори в Німеччині: найголовніше про партії, які пройшли до Бундестагу*, www.dw.com/uk [13.12.2017].

ні з боку США не допоможе вирішити конфлікт на Донбасі⁸. І це не дивно, бо ілюзії відносно Росії зберігаються. Вони, зокрема, обумовлені тим, що Німеччина зазнає найбільших втрат в експорті через санкції ЄС, запроваджені щодо Росії через її агресію в Україні. За дослідженням Інституту світової економіки в Кілі серед країн Заходу втрати Німеччини у торгівлі складають 40%, в той час, як інші великі геополітичні гравці мають набагато менші втрати (Велика Британія – 7,9%, Франція – 4,1%, США – 0,6%)⁹.

Варто зазначити, що в сучасній геополітичній ситуації ціннісні мотиви продовжують боротьбу з суто меркантильними. До безсумнівних позитивів варто віднести те, що з початком російської агресії Німеччина й німецькі політики стали виділяти Україну як політичну й культурну самість. Але для того, щоб ця тенденція зберігалася, Україна має стати українською – стати політичною і культурною ідентичністю. Вона відповідальна за європейські цінності перед Європою, перед Заходом. Вона відповідає за це життями солдат, десятками тисяч смертей¹⁰.

Розвитку українсько-польських відносин завжди перешкоджали за давні образи, певні стереотипи, які сформувалися в першій половині ХХ ст., але мають глибокі історичні коріння. Керівництво обох держав тривалий час докладало чимало зусиль для унормування ситуації. Втім робилися кроки і в зворотному напрямі. Влітку 2016 р. Польський Сейм майже одностайно прийняв резолюцію про те, що в Україні в 1943 р. відбувся геноцид польського народу. Проте це була виключно польська політична оцінка. З того часу загострення українсько-польських відносин триває. Від початку 1990-х рр. Польща будувала свої відносини з сусідами за підходами Є. Гедройця. Відмовлялася від територіальних претензій до них, уникала обговорень гострих історичних тем. Ситуація почала змінюватися у 2000-х рр. Проте навіть після того, як Президент В. Ющенко надав С. Бандері звання «Герой Укра-

⁸ *Постачання зброї Україні не допоможе вирішити конфлікт на Донбасі – голова МЗС Німеччини*, www.tsn.ua [13.12.2017].

⁹ *Німеччина зазнає найбільших збитків через санкції проти РФ – ЗМІ*, www.eurointegration.com.ua [13.12.2017].

¹⁰ *Промова Євгена Бистрицького щодо історичної відповідальності «Німеччина та Україна в Європі: відповідальність за минуле – обов'язки на майбутнє» 13 липня 2017 р.*, www.bystrytsky.org [13.12.2017].

їни», в Польщі визнали, що це справа Києва – відзначати своїх героїв. Так само Platforma Obywatelska не відреагувала особливо жорстко на прийняття декомунізаційних законів Верховною Радою 9 квітня 2015 року. Ці документи, зокрема, визнали бійців УПА борцями за незалежність України. Усе змінилося, коли до влади пришла партія «Право і Справедливість» (PiS). Її діяльність є підтвердженням думки італійського філософа Бенедетто Кроче: «З минулого ми завжди обираємо те, що нам потрібне сьогодні». На початку 2018 р. були внесені зміни до закону про Інститут національної пам'яті, зокрема про заборону «бандерівської ідеології» в Польщі. Прийнятий закон стосувався визначення злочинів українських націоналістів та українських організацій, що співпрацювали з Третім рейхом, а також можливості запуску кримінальних проваджень проти осіб, які заперечують ці злочини. Цей закон викликав глибоку стурбованість не лише з боку України, а й США та Ізраїлю. Прикро, що українська тематика вкотре використовувалася у внутрішній політиці в Польщі, а трагічні сторінки спільного історичного минулого продовжували політизуватися¹¹.

Останні негативні прояви в українсько-польських відносинах можна сприймати і в більш широкому контексті. Різкі польські висловлювання лунають також в бік Європейського Союзу. Відвертою дезінформацією польського уряду є заяви щодо надання притулку сотням тисяч біженців з України. Насправді статус біженців упродовж 2016-2017 років отримали лише 88 українців, а ще 239 громадян України отримало статус осіб, які потребують додаткового захисту¹².

Здається, що подібні заяви не є лише забаганкою уряду Польщі. PiS підтримує значна частина польського суспільства, яка поділяє такі ідеї та хоче саме таких заяв. Річ у тім, що у теперішній Польщі чітко викристалізувалися принаймні дві суспільні групи, яким дедалі важче чути одна одну. Одна вважає, що після падіння комуністичного режиму країна розвивалася правильно, стосунки із сусідами будувалися в інтересах Польщі, а реформи 1990-х

¹¹ МЗС: *Польща намагається зобразити українців «злочинними націоналістами»*, www.eurointegration.com.ua [13.12.2017].

¹² *Назвали, скільки українців отримали статус біженця в Польщі*, www.gazeta.ua [13.12.2017].

рр. призвели до навіть економічного дива. Інша певна, що після 1989 року польська влада регулярно зраджувала свою країну, діяла в інтересах сусідів, а «економічне диво» – це, насправді, збагачення лише певної групи людей та панування іноземного капіталу. Ця ж група вважала зрадою ігнорування польською владою «бандеризації України». Йдеться про дві Польщі, які зараз не можуть порозумітися одна з одною: люди бойкотують неприємні для себе медіа, святкують різні свята, вдягають партійну символіку навіть не у дні мітингів.

Отже, можна вважати, що і антиукраїнські висловлювання сучасних польських очільників мають передусім внутрішньопольський вимір. Правляча партія PiS у такий спосіб консолідує навколо себе консервативний електорат, із прицілом на майбутні вибори. Українську тему варто розглядати в більш широкому контексті. Зокрема правляча партія спираючись на відповідну суспільну підтримку проводить наступ на вільні медіа. Такі зміни у Польщі не могли бути не помічені в ЄС та в Німеччині, зокрема. Не можна не згадати, що 2016 р. на 5,5% скоротилися інвестиції у польське господарство, значною мірою через політику PiS. У Брюсселі навіть припустили можливість введення санкцій проти Польщі – від позбавлення права голосу в євроінституціях до замороження фінансових програм ЄС. Конфлікт у владі може принести радикалізацію протистояння як всередині Польщі, так і у її відносинах із сусідами, а українсько-польські стосунки і без того переживають складні часи. Тим паче, що проурядові медіа називають українців одними з «винуватців» нинішніх протестів у країні. Великим викликом польській (як і українській) економіці є демографічна проблема – нація старіє. Проте, саме українські заробітчани стали важливим підживлюючим чинником польського господарства. Українці – найбільш масова група іноземних працівників. Польській економіці потрібні робочі руки. Ймовірно, тому польський уряд нещодавно полегшив працевлаштування іноземців у своїй країні: рівень безробіття там, за даними МВФ, близький до історичного мінімуму. Тож влада шукає нових робочих ресурсів. Офіційно нині в Польщі працює 800 тисяч українців. За неофіційними даними, їх загалом більше ніж 1,5 мільйона осіб. Польські підприємці кажуть, що навіть цього недостатньо, бо бракує робочих рук, особливо на сезонних роботах. Перед

запровадженням безвізового режиму для України польські підприємці побоювалися, що українські робітники поїдуть далі, на захід Європи. Польський уряд дозволив громадянам інших країн, із якими діє безвізовий режим, працювати без віз: тим, хто має біометричний паспорт, достатньо оформити дозвіл на працю і в'їхати до країни. Польща – перша держава Шенгенської зони, що пішла на такий крок. Показовою в цьому контексті є позиція мера Вроцлава Р. Дуткевича. Він певен, що українці – благословенне явище і можуть бути ліками для польської ксенофобії. На початку липня Р. Дуткевич передав 50 тис. євро на розвиток української громади міста.

Водночас, важко не погодитися з Надзвичайним і Повноважним Послом Республіки Польщі Яном Пеклом, що з польської, і з української сторони є маргінальні групи корисних (для Росії) ідіотів, які хочуть зіпсувати наші добросусідські відносини. І, на жаль, вони дійшли до мейнстріму... В даній ситуації з однієї й іншої сторони має місце російський фактор, який би дуже хотів зіпсувати зв'язки між нашими країнами¹³. На жаль, Україна та Польща не можуть «порозумітись» не тільки щодо історії: вони демонстративно не хочуть порозумітись з приводу того, для чого вони потрібні одне одному саме в цей історичний момент. Якби усвідомлення потреби одне в одному було сильнішим, тональність з приводу історичного діалогу теж була б іншою. Співпраця з Україною та її підтримка далі сприймається багатьма польськими політиками не як привілей, а як загроза. Сьогоднішній консенсус щодо України полягає не в тому, щоб підтримувати її односторонно, а в тому, щоб ставити її на місце. Так відбувається і в деяких інших сусідніх державах (в Угорщині Україна вперше за багато років об'єднала різні політичні сили). Так може відбутись і в Німеччині, якщо реформи саботуватимуться. Допоки підтримка України буде як мінімум не шкодити, а як максимум – приносити електоральні дивіденди – доти небезпечні випадки траплятимуться в наших взаєминах і надалі. Найбільша сила Польщі в Україні – це сотні тисяч українців, які досі вважають Польщу

¹³ *Посол Польши: все немецкие репарации забрала Россия, а Польше и Украине ничего не досталось*, www.dsnews.ua [13.12.2017].

найбільшим союзником України. Антиукраїнська політика польської влади послаблює позиції своїх прихильників в Україні. Президент А. Дуда у Харкові зазначив, що «Обговорення історичних питань важливе. Але воно має сприяти налагодженню мостів, а не розбрату. Тому я звертаюся до політиків – історичні питання не мають зруйнувати рівень відносин між нашими народами, який ми маємо на сьогодні»¹⁴.

Парадокс полягає у тому, що польсько-українське стратегічне партнерство справді існує, більше того – розвивається. Така позиція була підкреслена Бюро національної безпеки Польщі. Польська влада продовжує підтримувати Україну у війні на Донбасі, запрошує до участі у роботі Вишеградської четвірки, проекту країн Адріатично-Балтійсько-Чорноморського регіону – Тримор'я. Проте в цьогорічному саміті цього можливого альянсу брали участь лише країни-члени ЄС. Польське лобювання запрошення України не було підтримано. Але все це не заперечує, що у стосунках Польщі з Україною та Німеччиною настала криза. Можливо, в контексті традиційних рис національного характеру в країні зростає впевненість, що всі проблеми можна вирішити власними силами, що жодних союзників не треба. Така позиція зараз активно підштовхуються Росією. Неприязне ставлення польської влади до ЄС та України може збільшуватися. Водночас, варто підкреслити, що антиукраїнські вислови польських очільників супроводжуються різкими висловами в бік Росії. Існує впевненість, що немає «української кризи», натомість триває російсько-український конфлікт, який розпочала саме Росія і на Донбасі діють окупанти та колаборанти.

Отже, існує суперечливість. З одного боку, є заяви щодо внутрішніх українських, зокрема історичних питань. Можливо, ці питання заслуговують на увагу, але не у такому форматі, про який кажуть польські керівники. З іншого боку, стратегічні партнерські відносини і на державному і на громадському рівнях зберігаються. Заяви та позиція, яку Польща займає в Європейському союзі та НАТО, дають підстави стверджувати, що вона зацікавлена у підтримці європейської та євроатлантичної інтеграції України.

¹⁴ І. Капсамун, В. Торба, *Як покращити відносини між Україною та Польщею?*, «День», 13.12.2017.

Це було продемонстровано під час обговорень щодо продовження санкцій проти РФ, щодо надання Україні безвізового режиму, щодо прискорення ратифікації Угоди про асоціацію. Варто теж привернути увагу до інтенсивних українсько-польських контактів на рівні президентів, урядів, парламентів чи громадських організацій. В Польщі зараз перебувають на відпочинку десятки українських дітей наших воїнів, а приймають їх органи місцевого самоврядування з власної ініціативи.

Водночас, мабуть потрібна політична воля з усіх боків для якщо не для вирішення історичних суперечностей, то принаймні для зупинення провокативних розмов і спекуляцій. Відсутня зацікавленість почути іншу сторону. Коли розмова набуває характеру глухого з німим, тоді важко сподіватися, що можна досягти порозуміння. Таке напруження не вигідне ані Польщі, ні Україні, ні Німеччині, котрі не зацікавлені у тому, аби псувати взаємовідносини. Існує необхідність спільного вивчення історії, вирішення суперечливих питань і визнання провин. Об'єктивно політизація цих питань, висування взаємних звинувачень йде на користь спільному ворогові – Росії. Проте, в сучасних умовах, абсолютна зупинка розгортання протистояння є, на жаль, нездійсненною. Саме тому потрібно зберігати витримку. Наші політичні оцінки можуть бути розбіжними з польськими чи німецькими. В цьому контексті конкретне і наповнене співробітництво в умовах новітніх геополітичних викликів сприятиме спільній перемозі.

Останнім часом в Німеччині та Польщі деякі політики бачать Україну як проблему для Європи. Але насправді сьогодні Україна скоріше є частиною вирішення багатьох проблем, у тому числі у відносинах між Європою і Росією. Для того, щоб це усвідомити, Європі потрібно пережити ту ж «втрату», яку пережила і Україна – позбутися ілюзій щодо Росії. Насамперед, Україна і Захід мають перестати де-факто ставитися до Російської Федерації як до демократичної і цивілізованої держави, адже вона за визначенням не може вести очевидно демократичну політику. Не можна ставитися до Росії і як до цивілізованої держави з нецивілізованою, авторитарною владою. Російська Федерація реагує лише на конкретні прояви сили своїх опонентів, а не на декларації, дипломатичні демарші тощо. Західним партнерам варто врахувати, що Росія розглядає Україну як свого екзистенційного ворога, ставить

під сумнів її право на існування як незалежної держави та переслідує остаточну мету – тотальне знищення України як суб'єкта міжнародного права та геополітичної реальності.

Ненадання Планів дій щодо членства в НАТО для України й Грузії (та Македонії) на Бухарестському саміті Альянсу в 2008 р. каталізувало експансіоністську політику Росії (В. Путін тоді досить прозоро натякнув Дж. Бушу-молодшому, що в разі прийняття в НАТО України вона просто припинить існування). Польща в Бухаресті разом з 11 іншими країнами Центрально-Східної Європи та США активно підтримувала Україну, в той час як ФРН і Франція були відвертими противниками надання ПДЧ. Не дивно, що через чотири місяці після російського вторгнення в Грузію Європа звинуватила в розв'язанні війни не агресора, а жертву, і обрала за краще вести «звичайний бізнес» із нападником. Такі дії надихнули безкарну Росію на агресивні дії в Україні.

Роль та місце України в безпековому вимірі європейського геополітичного регіону обумовлені співробітництвом з його структурами в рамках відповідних просторів. Україна була надто пасивною майже усі роки незалежності. В чомусь ця політика була виправданою і навіть комфортною. Проте значною мірою вона була вимушеною. Брак обставин та політичної волі не дозволяли проводити рішучий зовнішньополітичний курс.

Україна виходить із того, що без вирішення безпекових питань і відновлення контролю української влади над державним кордоном з метою повного припинення постачання військової техніки, боєприпасів, переміщення регулярних військ Російської Федерації та найманців на територію України, а також без реального захисту прав і свобод людини на деокупованих територіях прогрес у політичних питаннях є неможливим. Відповідальність за ситуацію на окупованій території згідно з міжнародним правом несе держава-окупант, яка зобов'язана забезпечити дотримання прав людини та створити умови для повноцінної життєдіяльності населення. У зв'язку з цим потребує чіткого правового оформлення позиція України щодо правового статусу цих територій як тимчасово окупованих.

Понад два мільйони громадян України були змушені залишити загарбані Росією українські території і стали внутрішньо переміщеними особами, зазнавши величезних моральних страж-

дань і значних матеріальних збитків. Збройна агресія Росії проти України виявила неефективність існуючих структур міжнародної безпеки. Їхні механізми не враховують те, що Росія у своїй зовнішній політиці керується «правом сили», а не «силою права». Її політичні декларації про прагнення до миру покликані слугувати маскуванням справжніх агресивних намірів щодо сусідніх держав та західних демократій.

Україна завжди була й залишається наріжним каменем російського міфологічного простору, «без якого неможливий розвиток Росії». Це значною мірою зумовлює вкрай жорстку політику Кремля на українському напрямку й готовність В. Путіна задіяти будь-які ресурси для недопущення успішної реалізації «українського проекту» й утримання України в орбіті свого геополітичного контролю.

Таким чином, за сучасних критичних обставин, спричинених збройною агресією Росії, реальним шляхом зміцнення безпеки регіону Центрально-Східної Європи, попри існуючі суперечності, є подальше співробітництво Німеччини, Польщі та України як за допомогою існуючих механізмів ЄС та НАТО, так і через двосторонню та тристоронню співпрацю.

Бібліографія

Бжезінський З., *Євразійська шахівниця*, www.ukrlit.net.

Вибори в Німеччині: найголовніше про партії, які пройшли до Бундестагу, www.dw.com/uk.

Горбулін В., *Втрачені й невтрачені ілюзії. Україна у глобальних вимірах сучасного світу*, www.ukrinform.ua.

Депутати Європарламенту разошлись во мнениях о вреде «российской пропаганды», www.dw.com/ru.

Капсамун І., Торба В., *Як покращити відносини між Україною та Польщею?*, «День», 13.12.2017.

МЗС: Польща намагається зобразити українців «злочинними націоналістами», www.eurointegration.com.ua.

Назвали, скільки українців отримали статус біженця в Польщі, www.gazeta.ua.

Німеччина зазнає найбільших збитків через санкції проти РФ – ЗМІ, www.eurointegration.com.ua.

Посол Польщі: все немецкие репарации забрала Россия, а Польше и Украине ничего не досталось, www.dsnews.ua.

Постачання зброї Україні не допоможе вирішити конфлікт на Донбасі
– голова МЗС Німеччини, www.tsn.ua.

Постиправда Кремля, www.zaxid.net.

Промова Євгена Бистрицького щодо історичної відповідальності «Німеччина та Україна в Європі: відповідальність за минуле – обов'язки на майбутнє» 13 липня 2017 р., www.bystrytsky.org.

Требования Польши к ФРГ о выплате репараций звучат все серьезнее,
www.dw.com/ru.

Фьопель Д., Оборонний союз ЄС: від сплячої красуні до ефективного блоку, www.eurointegration.com.ua.